

BUSINESS ORGANIZATIONS (Part-VI)

S. Madushanka

B.Sc (Mgt) Accounting (Special) (U.G)

University of Sri Jayewardenepura

වරලත් ව්‍යාපාර - Franchises

කිසියම් භාණ්ඩයක් හෝ සේවාවක් සපයන ව්‍යාපාර ආයතනයක්, එම භාණ්ඩය හෝ සේවාව නිශ්චිත වෙළෙඳපොළ ප්‍රදේශයක අලෙවි කිරීමට තවත් ව්‍යාපාර ආයතනයකට අවස්ථාව ලබා දෙයි නම්, එම ව්‍යාපාර සංවිධාන ක්‍රමය වරලත් ව්‍යාපාර (Franchises) ලෙස හඳුන්වයි.

වරලත් ව්‍යාපාරයකට සම්බන්ධ ප්‍රධාන පාර්ශ්ව

- වරලත්හිමියා (Franchiser) - වරලත් සමාගමේ වෙළෙඳ නාමය යටතේ භාණ්ඩ විකිණීමට වෙනත් ව්‍යාපාරවලට අවසර දෙන වරලත් සමාගම
- වරලත්ලාභියා (Franchisee) - වරලත් සමාගමෙන් අවසර ලබාගත් ආයතනය

වරලත් ව්‍යාපාර වලට නිදසුන්

වරලත්හිමියා	වරලත්ලාභියා
Mc Donalds	සී/ස අබාන්ස් රෙස්ටුරන්ස් (පෞද්.)
KFC	සමාගම
Pizza hut	කාර්ගිල්ස් සිලෝන් ලිමිටඩ්
	ගැමා පීසාක්‍රාෆ්ට් ලංකා (පෞද්.) සමාගම

වරලත් ගිවිසුම

වරලත් ව්‍යාපාර ආරම්භ කිරීමේ දී වරලත්ලාභියා හා වරලත්හිමියා අතර ඇති වන ගිවිසුම වරලත් ගිවිසුම (Franchise Agreement) වේ.

මෙම ගිවිසුම යටතේ වරලත්හිමියාගේ ව්‍යාපාර නාමය, වෙළෙඳ ලකුණ සහ ලාංඡනය භාවිත කිරීමට වරලත්ලාභියාට අවසර ලැබෙන අතර, ගිවිසුම තුළ ව්‍යාපාරය පවත්වා ගෙන යාමට අදාළ නීතිරීති, වරලත්හිමියා විසින් සපයන සේවා සහ මූල්‍ය කොන්දේසි, වරලත්ලාභියා විසින් ගෙවිය යුතු මූලික ගාස්තුව හා මාසික ව ගෙවිය යුතු පුරස්කාර සඳහන් වේ.

වරලත් ගිවිසුම අනුව වරලත්හිමියා විසින් වරලත්ලාභියාට සපයන පහසුකම්

- සිය වෙළෙඳ නාමය භාවිතයට අවසර දීම
- කළමනාකරණ පුහුණුව ලබා දීම
- අලෙවිකරණ සහාය ලබා දීම
- මූල්‍ය පහසුකම් ලබා දීම
- වෙළෙඳසැල් නිමාව සකස් කර දීම
- නිෂ්පාදිතය හෙවත් භාණ්ඩ හා උපකරණ සැපයීම
- ශිල්පීය ඥානය ලබා දීම

වරලත් ගිවිසුම අනුව වරලත්ලාභියා විසින් ඉටු කළ යුතු කාර්යයන්

- වරලත්හිමියා පනවන කොන්දේසි අනුව කටයුතු කිරීමට එකඟ වීම
- ප්‍රාග්ධනය ආයෝජනය කිරීම
- වරලත්හිමියාගෙන් හෝ ඔහු විසින් නිර්දේශ කරන ලද සැපයුම්කරුවන්ගෙන් පමණක් භාණ්ඩ මිල දී ගැනීම
- වරලත්හිමියාට ගිවිසගත් පරිදි ගාස්තු ගෙවීම

වරලත් ව්‍යාපාර වර්ගීකරණය

- නිෂ්පාදිත වරලත් ව්‍යාපාර (Product Franchises)
- නිෂ්පාදන වරලත් ව්‍යාපාර (Manufacturing Franchises)
- ව්‍යාපාර ක්‍රමය සඳහා වූ වරලත් ව්‍යාපාර (Business Format Franchises)

නිෂ්පාදිත වරලත් ව්‍යාපාර

වරලත්හිමියාගේ වෙළෙඳ ලකුණු සහිත භාණ්ඩ ඔහුගෙන් මිලට ගෙන නැවත විකිණීමට වරලත්ලාභියාට අයිතිය පැවරෙන වරලත් ව්‍යාපාර නිෂ්පාදිත වරලත් ව්‍යාපාර වේ.

නිදසුන් :

බණිප් තෙල් විකිණීමේ අලෙවිසැල
(IOC ඉන්ධන පිරවුම්හල්)

නිෂ්පාදන වරලත් ව්‍යාපාර

වරලත්හිමියාගේ වෙළෙඳ ලකුණු යටතේ භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය කර බෙදාහැරීමට වරලත්ලාභියාට අයිතිය පැවරෙන වරලත් ව්‍යාපාර නිෂ්පාදන වරලත් ව්‍යාපාර වේ.

නිදසුන් :

කොකා කෝලා, පෙප්සිකෝලා, වැනි සිසිල් බීම බෝතල් කිරීම හා බෙදාහැරීම සිදු කරන ආයතන

ව්‍යාපාර ක්‍රමය සඳහා වූ වරලත් ව්‍යාපාර

වරලත්හිමියාගේ නමින් හා ක්‍රමය යටතේ ව්‍යාපාරය පවත්වා ගෙන යාමට වරලත්ලාභියාට අයිතිය පැවරෙන වරලත් ව්‍යාපාර, ව්‍යාපාර ක්‍රමය සඳහා වූ වරලත් ව්‍යාපාර වේ.

නිදසුන් :

Mc Donalds . KFC, Pittza Hut වැනි නිෂ්පාදිත ආහාර සපයන වෙළෙඳ ආයතන

වරලත් ව්‍යාපාර ක්‍රමයේ වාසි

වරලත්හිමියාට

- ඔහුගේ ම ආයෝජනයකින් තොර ව ව්‍යාපාරය පුළුල් කිරීමට හැකියාව ලැබීම
- ප්‍රචාරණ වියදම් වරලත්ලාභියා සමග බෙදාගත හැකි වීම
- වරලත්ලාභියාගේ ආයෝජනයෙන් ප්‍රතිලාභ ලැබිය හැකි වීම
- වරලත්ලාභියාගේ කාර්යක්ෂමතාව මත නිරායාසයෙන් ම ප්‍රතිලාභ ලැබිය හැකි වීම
- වරලත්ලාභියා මගින් පෝෂණය වීම

වරලත්ලාභියාට

- වරලත්හිමියාගේ කීර්තිනාමය මත විශාල වෙළෙඳපොළක් ලබා ගත හැකි වීම
- අසාර්ථක වීමේ ප්‍රවණතාව අඩු වීම

- ජනප්‍රිය වෙළෙඳනාම නිසා ප්‍රචාරණය පහසු වීම
- වරලත්හිමියාගේ කළමනාකරණ පුහුණුව ලැබීම
- වරලත්හිමියාගේ මූල්‍ය පහසුකම් ලැබීම
- අමුද්‍රව්‍ය අවම මිලකට ලබා ගත හැකි වීම

වරලත් ව්‍යාපාරවල සීමා

වරලත්හිමියාට

- වරලත්ලාභීන් අසාර්ථක වීමෙන් මොහුට ද ලාභ අඩු විය හැකි වීම
- වරලත්ලාභියාගේ අහිතකර ක්‍රියාකලාප වරලත්හිමියාගේ කීර්තිනාමය කෙරෙහි බලපෑ හැකි වීම
- වරලත්ලාභීන් උපයන ලාභයෙන් වැඩි කොටසක් ඔවුන් විසින් ම රඳවා ගැනීම

වරලත්ලාභියාට

- වරලත්හිමියාගේ පාලනයක් ඇති නිසා වරලත්ලාභියාට පූර්ණ ස්වාධීනත්වයක් හිමි නොවීම
- වරලත් ව්‍යාපාර ක්‍රමය ලබා ගැනීමට විශාල පිරිවැයක් දැරීමට සිදු වීම
- ලාභය පිළිබඳ අවිනිශ්චිත තත්ත්වයක් පැවතිය හැකි වීම
- වරලත්හිමියාගේ කීර්තිනාමය මත රඳෙන නිසා ආයෝජන පිළිබඳ අවදානමක් පැවතීම
- වරලත් ගිවිසුමට අනුව කටයුතු කිරීමට සිදු වන නිසා වරලත්ලාභියා දැඩි පීඩනයකට හසු වීම

ව්‍යාපාර සංයෝජන (Business Combinations)

ව්‍යාපාර සංයෝජනය වී කටයුතු කිරීම ව්‍යාපාර ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවණතාවකි.

සමාගම් දෙකක් හෝ කිහිපයක් එකට එකතු වී කටයුතු කිරීම ව්‍යාපාර සංයෝජනය ලෙස හැඳින්විය හැකි ය.

ව්‍යාපාර සංයෝජනය වීම සිදු කළ හැකි ආකාර

- ඒකාබද්ධ වීම (Mergers /Amalgamation)
- අත්පත් කර ගැනීම (Acquisition)

ඒකාබද්ධ වීම

ඒකාබද්ධවීමක දී වෙන් වෙන් ව පැවති සමාගම් දෙකක් හෝ කිහිපයක් තනි ව්‍යාපාරයක් බවට පරිවර්ථනය වේ.

එය එක් සමාගමක් අනෙක් සමාගමේ වත්කම් හා වගකම් මිලට ගැනීම මත් හෝ සංයෝජනය වන සමාගම්වල පැවති ව්‍යාපාර කටයුතු නිම කර ඒ අනුව නව සමාගමක් පිහිටුවීමෙන් කළ හැකි ය.

අත්පත්කර ගැනීම

අත්පත්කර ගැනීමක දී එක් සමාගමක් විසින් අනෙක් සමාගමේ සාමාන්‍ය කොටස් ප්‍රාග්ධනයෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් මිලට ගැනීම සිදු වේ. කොටස් මිලට ගන්නා සමාගමට පාලන බලය හිමි වේ.

ClassWork.LK

ඒකාබද්ධ වීම් හෝ අත්පත් කර ගැනීම් මගින් සිදු වන සංයෝජන

- තිරස් සංයෝජන (Horizontal combination)
- සිරස් සංයෝජන (Vertical combination)
- විෂම සංයෝජන (Conglomerate combination)

තිරස් සංයෝජන

එක සමාන ව්‍යාපාර කටයුතුවල යෙදී සිටින සමාගම් දෙකක් හෝ කිහිපයක් ඒකාබද්ධ වීම තිරස් සංයෝජන වේ.

නිදසුන් :

- සපත්තු නිෂ්පාදන ආයතන දෙකක් සංයෝජනය වීම
- එම්බීඑස්එල් සේවිංග්ස් බෑන්ක් ලිමිටඩ්, මර්චන්ට් බෑන්ක් ඔෆ් ශ්‍රී ලංකා පීඑල්සී හා එම්බීඑස්එල් ෆයිනෑන්ෂල් සර්විසීස් 2015.01.01 සිට මර්චන්ට් බෑන්ක් ඔෆ් ශ්‍රී ලංකා ඇන්ඩ් ෆයිනෑන්ෂල් පීඑල්සී ආරම්භ කිරීම
- මෘදුකාංග සංවර්ධන ආයතනයක් වන මයික්‍රොසොෆ්ට් ආයතනය විසින් නොකියා (Nokia) සමාගමේ පරිගණක මෘදුකාංග ඒකකය මිල දී ගැනීම

- යුනියන් ඇෂුරන්ස් ජෙනරල් සමාගම සහ ඒෂියන් ඵලායන්ස් ජෙනරල් සමාගම ඒකාබද්ධ වී "ෆෙයාෆාස්ට් ඉන්ෂුරන්ස් සමාගම" නමින් 2017 පෙබරවාරි 28 දින සිට ව්‍යාපාර කටයුතු සිදු කිරීම
- DFCC බැංකුව හා DFCC වර්ධන බැංකුව ඒකාබද්ධ වී DFCC Bank PLC ඇරඹීම

සිරස් සංයෝජනය

කිසියම් නිෂ්පාදිතයක විවිධ අවස්ථාවල යෙදී සිටින සමාගම් කිහිපයක් ඒකාබද්ධ වීම සිරස් සංයෝජනය වේ.

නිදසුන් :

- සපත්තු නිෂ්පාදන සමාගමක්, හම් නිෂ්පාදනය කරන සමාගමක් හා සපත්තු අලෙවිකරණ සමාගමක්, සමග සංයෝජනය වීම

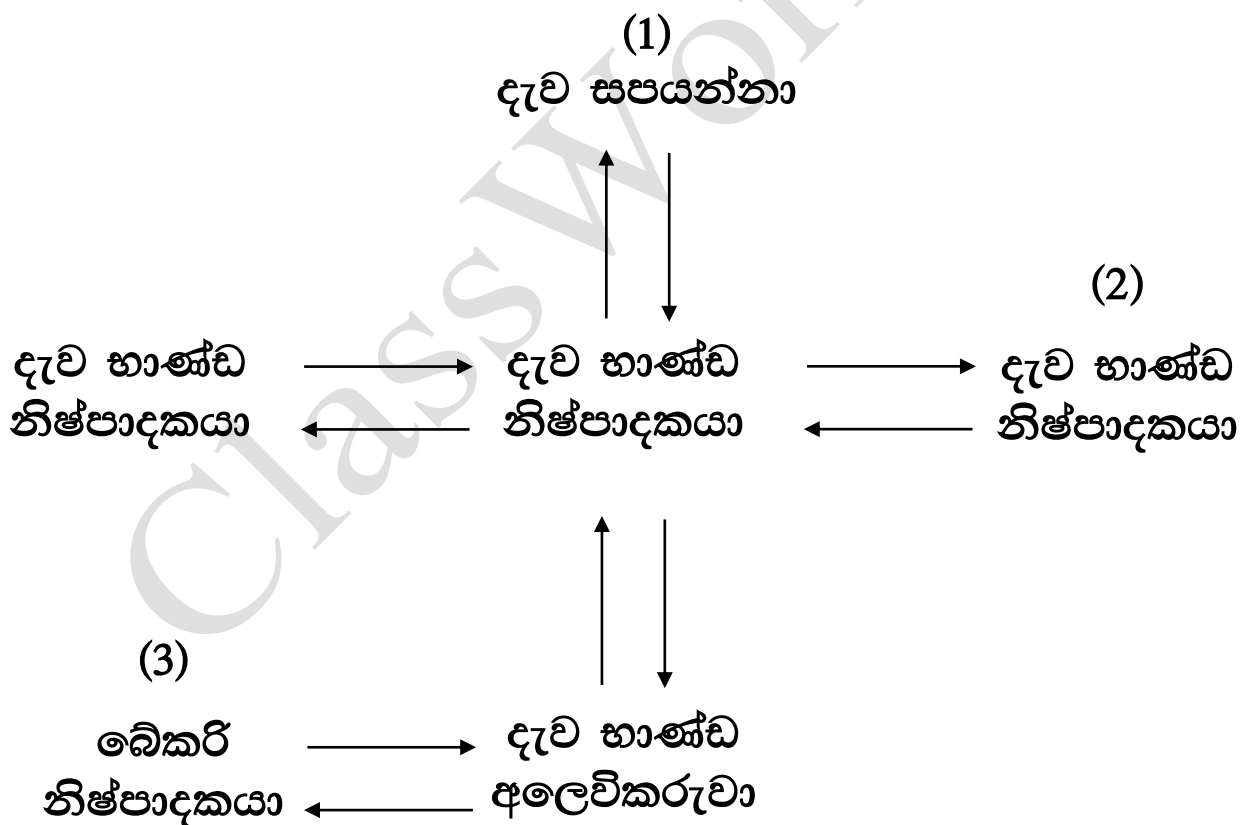
විෂම සංයෝජනය

එක සමාන නො වන වෙනස් වර්ගවල ව්‍යාපාර, සංයෝජනය වීම විෂම සංයෝජනය වේ.

නිදසුන් :

- සපත්තු නිෂ්පාදන සමාගමක්, බිස්කට් නිෂ්පාදන සමාගමක් සමග සංයෝජනය වීම

ව්‍යාපාර සංයෝජනය වන ආකාර

ඉහත ගැලීම් සටහනේ,

- 1) සිරස් සංයෝජනය කි.
- 2) තිරස් සංයෝජනය කි.
- 3) විෂම සංයෝජනය කි.

ClassWork.LK

2021

2022

2023

උසස් පෙළ

ගිණුම්කරණය

ආර්ථික විද්‍යාව

ව්‍යාපාර අධ්‍යයනය

2021

2022

සාමාන්‍ය පෙළ

ව්‍යාපාර හා ගිණුම්කරණ අධ්‍යයනය

තනි හෝ කණ්ඩායම් පන්ති

(English & Sinhala Medium)

0763655550

S. Madushanka

B.Sc (Mgt) Accounting (Special) (U.G)

University of Sri Jayewardenepura